

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ, КРИМІНАЛІСТИКА

Валерій Федорович Оболенцев,
канд. юрид. наук, доцент
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
м. Харків

УДК 343.9

ТЕОРЕТИЧНИЙ, МЕТОДИЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМНОГО МЕТОДУ У ВИВЧЕННІ ЗЛОЧИННОСТІ

У статті наведені відомості про історію та перспективи системотехніки у кримінології. Розкрито теоретичний, методичний та практичний аспекти використання системного методу при вивченні злочинності. Охарактеризовано методику моделювання злочинності.

Ключові слова: кримінологія, злочинність, системний метод, системотехніка, моделювання злочинності.

Історія системного підходу в науці налічує не одне століття. Ще у працях Платона й Аристотеля відповідно до універсальних закономірностей розкривалася єдність і різноманіття частин Всесвіту [21, с. 26-27]. І. Кант підтверджував системність розвитку суспільства фактами історії [12, с. 43–59]. В. Гегель розглядав природу як систему процесів, що з необхідністю взаємодіють один з одним у зв'язку з внутрішньою ідеєю [5, с. 172]. На аналогію розвитку соціальних та природних явищ і наявність універсальї наукового світу звертав увагу Г. Спенсер [28, с. 26].

Вважається, що вперше системотехніка знайшла своє відбиття в роботах філософа, економіста і природознавця О. О. Богданова. У праці «Тектологія. Всеобщая и организационная наука» [4] він окреслив базові засади нової системно-тектологічної методології, згідно з якою не матерія, а енергія визнавалась інструментом впорядкування — доміантного процесу у природі й у соціумі. У подальшому вагомий внесок в обґрунтування теорії систем зробили Н. Вінер, Р. Мертон, І. І. Пригожин, У. Р. Ешбі, О. І. Уємов, Е. Г. Юдін, В. В. Садовський та інші фахівці. Завдяки їх напрацюванням вдалося вирішити багато теоретичних та практичних завдань різних наук.

Існує певний досвід використання системного підходу й у кримінології.

Так, Н. Ф. Кузнецова на підставі системного підходу ґрунтовно розглянула причини й умови злочинності як криміногенної системи й підкреслила, що остання складається зі взаємодіючих підсистем та елементів, що утворюють ієрархічно структуровану цілісність. Протистоїть цій системі зовнішня для неї система кримінальної юстиції та профілактики правопорушень. Криміногенна й антикриміногенна системи, взаємодіючи за діалектичним законом єдності й боротьби протилежностей, входить до більш загальної системи суспільних відносин. На думку науковця, криміногенна система є відкритою системою, оскільки вона взаємодіє з іншими такими ж соціальними утвореннями. Характерною для неї є особлива цілісність внутрішніх блоків-підсистем та елементів, хоча з причин її стихійної стохастичності вона належить до систем з низьким ступенем системності [16, с. 32].

В. В. Лунеєв, окреслюючи системний характер злочинності, вказав на чотири форми її самодетермінації. А саме: а) вдало вчинений і нерозкритий злочин часто породжує інший; б) учинення так званих «допоміжних» злочинів (як-то – дача хабара) зумовлює основні посягання (злочинні дії посадовців); в) самодетермінація злочинності пов'язана з проявами організованої злочинності (зокрема, між злочинними угрупованнями існує національний і міжнародний, так би мовити, «розподіл праці»); г) самодетермінація злочинності виявляється через психологію населення, яке спостерігає безкарність злочинців і схильється до вчинення злочинів [18, с. 593].

В. М. Дрьомін дослідив соціальну систему (підсистему) в її внутрішніх і зовнішніх взаємозв'язках, у суб'єктно-об'єктному розрізі у відповідності до запропонованої теорії інституціональної кримінології [10, с. 67]. Основним чинником системності злочинності науковець вважав людську діяльність, соціальну практику в рамках конкретних соціальних систем [11, с. 123]. Використовуючи такий підхід, В. М. Дрьомін наочно показав сутність криміногенних процесів в Україні як частини загальної системи суспільних відносин.

За системним методом новий рівень розуміння співвідношення віктимності до злочинності запропонував В. О. Туляков. На його думку, властивість їх взаємовизначення і взаємопереходу розкривається описаними в теорії синергетики законами й закономірностями самоорганізації системи суспільного організму [29, с. 256]. Він обґрунтував взаємодію віктимності і злочинності як однорівневих явищ у механізмі функціонування соціуму. Вчений захищає точку зору,

згідно з якою ці два поняття виступають своєрідними формами адаптації процесу девіантності до змін соціальної структури [19, с. 254]. Практичне значення такої теорії виявляється у пропозиції В. О. Тулякова переорієнтувати правоохоронну політику на потенційного потерпілого та на його захист [29, с. 257].

На фоні видань, у яких на засадах системного підходу розглядалися окремі проблеми кримінологічної доктрини, виділяється дисертаційна робота О. Є. Манохи «Системний аналіз в кримінології» [19], в якій автор виклав результати проведеного комплексного системного дослідження злочинності, її об'єктивних і суб'єктивних чинників, заходів запобігання останній. На основі системно-кримінологічного аналізу кількісно-якісних показників злочинності в Україні за період 1972 – 1995 рр. автор продемонстрував системність зв'язків між її структурними елементами, а також із зовнішнім середовищем – процесами суспільного життя на підставі діяльнісно-людиномірного принципу. У системному вимірі було розглянуто також й запобігання злочинності.

Утім, у кримінології питання про можливість розуміння злочинності як системи (а відтак – і використання системотехніки щодо неї) остаточно науковцями не вирішене.

Чимало фахівців (Н. Ф. Кузнецова [15, с. 32], В. В. Лунєєв [17, с. 593], І. М. Даньшин [8, с. 8], В. М. Дрьомін [10], І. К. Туркевич [30, с. 19], А. Ф. Зелінський [12, с. 20], А. І. Долгова [9, с. 44], О. Г. Фролова [32, с. 11-12], В. І. Шакур [33] та ін.) підтверджують системність злочинності. Ф. В. Ківва з огляду на сучасний рівень знань питання про системний характер злочинності взагалі вважає тривіальним [15, с. 5]. Адже загальновідомо, що у Всесвіті все взаємопов'язано. Сам Всесвіт є Системою систем і у ньому нема місця явищу, між елементами якого відсутні системні взаємозв'язки. Відповідно, і злочинність, як і будь-яке інше явище, обгрунтовано розглядати як систему, окресливши його кордони, елементи, структуру та мету існування.

Існує й точка зору, відповідно до якої системні властивості вбачаються лише у деяких видах злочинності. Так, на думку К. О. Сороки та Н. К. Сороки [27, с. 33], всі ознаки системи має організована злочинність: наявність окремих елементів (це організовані групи, банди, злочинні співтовариства і т. п.), зв'язок між ними, відносна відмежованість системи, цілісність, наявність властивостей, притаманних цій цілісності і відмінних від властивостей окремих елементів, наявність зворотнього зв'язку між елементами з певною ієрархічною структурою. Такій формі злочинності притаманні нові інтегральні властивості: вона може здійснювати юридичний захист злочинців, впливати на законодавство і лобіювати інтереси злочинних угруповань тощо. Зворотний зв'язок тут проявляється у впливі організації на окремі «елементи» структури, і зворотньому впливі окремих «елементів» на конкретні цілі організованої злочинності в цілому.

Також вітчизняні фахівці підтверджують системний характер й інших видів злочинності – молодіжної [21, с. 47–50], організованої злочинності [3], рецидивної [2, с. 153], економічної [14; 24], контрабанди [1, с. 11].

Проте деякі науковці висловлюють сумніви щодо системного характеру злочинності в цілому. Так, В. В. Голіна та Н. В. Сметаніна вказують на недоведеність цілісності цього явища. До того ж, на їхню думку, певною мірою системний метод суперечить принципів індивідуального (суб'єктивного) характеру злочину. Залишається також відкритим питання про джерела організації такої «злочинної системи», її цілеспрямованість [6, с. 32]. Однак і ці науковці погоджуються, що є підстави визначати ознаки системи в окремих фрагментах явища злочинності [6, с. 34].

За наявності такого різномаття поглядів очевидно, що підтвердження чи спростування системних властивостей злочинності відповідно до встановлених методик системного аналізу треба вважати справою майбутнього. Однак, зважаючи на масштабність цієї роботи, вже зараз необхідно оцінити її доцільність та перспективи у трьох принципових аспектах: 1) теоретичному, 2) методичному, 3) практичному.

У *теоретичному* аспекті має підтвердитися об'єктність злочинності як елемента предмета кримінології, відкриється можливість вивчення її системних закономірностей, зокрема – самодетермінації.

У *методичному* аспекті з'явиться можливість моделювати криміногенні процеси. Відповідно, по-новому має реалізуватися описова, пояснювальна та прогностична функції кримінології.

У *практичному* аспекті врахування системних властивостей злочинності дасть можливість переорієнтувати правоохоронну діяльність на більш раціональну і ефективну нейтралізацію усталених системних зв'язків між ними та із зовнішнім середовищем.

Оцінку досягнень системного аналізу злочинності у трьох названих аспектах та обґрунтування її перспектив ми й окреслили як цілі статті.

У першому з названих аспектів – теоретичному – підтвердження системного характеру злочинності найбільшою мірою (у порівнянні з іншими підходами) узгоджується з утвердженням її як окремого явища і відповідно – змістовного елемента предмета кримінології.

На наш погляд, принципово: якщо злочинність не є системним об'єктом, то чи вона явище взагалі? Чи є в цьому явищі системні закономірності? Якщо ні, то чи може злочинність взагалі бути елементом предмета кримінології? Дискусії з цих питань йдуть уже тривалий час. При тому в кримінології найбільш давню історію має розуміння злочинності як простої несистемної сукупності злочинів [23] зі статистичними методами її дослідження і результатами, здебільшого описовими. Але ж вочевидь ні уявне об'єднання, ні статистичне перерахування фактів злочинних посягань не підтверджує і не демонструє нову якість цієї сукупності, яка б давала можливість говорити про окреме явище з властивостями, відмінними від властивостей конкретних злочинних посягань. Навпаки, системний аналіз як обов'язковий етап передбачає встановлення специфічної властивості злочинності, відсутньої у її елементів – злочинів. Тож системний підхід видається більш доцільним і конструктивним у сенсі обґрунтування та

об'єктивізації цього елемента кримінології. І саме такими можна вважати перспективи теоретичного аспекта системного підходу в дослідженні злочинності.

Обґрунтувати ж сутність нових властивостей злочинності, на наш погляд, можна наступним чином. Відомо, що згідно з системним підходом суспільство загалом вважається цілісною соціальною системою множини індивідів, соціальних інститутів та організацій, соціальних груп та спільнот, їх соціальних зв'язків, взаємодій, норм і цінностей [7, с. 79]. Інтеграція цих елементів обумовлює нові системні якості: цілісність, структуру, ієрархію рівнів, управління, мету, самоорганізацію, функціонування і розвиток, самостійний і відносно незалежний спосіб функціонування індивідів [7, с. 80].

Оскільки злочинність є підсистемою суспільства, то вказані властивості можна вважати її специфічними системними якостями, відсутніми у окремих злочинах. І не дивно, що фахівці підтверджують їх у самодетермінації злочинності [18, с. 593] скоординованості злочинів у межах однієї злочинної кар'єри [2, с. 192-193], у співучасті та «технологіях» деяких видів злочинної діяльності [11, с. 122] у кримінальній субкультурі, що є об'єднуючою інтелектуальною і рушійною силою багатьох злочинів [21, с. 110] у детермінуючому впливі фактів латентизації сторонніх злочинів щодо протиправної діяльності нестійких осіб, [с. 76], у логічній і фактичній взаємопов'язаності окремих злочинів. Звісно, цей перелік буде доповнюватись за результатами нових напрацювань дослідників.

Розуміння злочинності як системної частини суспільства має і важливий методологічний аспект. Адже саме в цьому випадку відкриваються можливості її моделювання і прогнозування.

Теоретично модель – це спеціально створений матеріальний, знаковий або уявний об'єкт, що має потрібний ступінь подібності до модельованого явища й адекватний цілям дослідження. Моделювання системи за сучасними методиками передбачає встановлення й відбиття інформації про походження модельованого явища, історію його розвитку, мету існування, зовнішнє середовище, змістовий (елементний) склад, структуру, характер зв'язків між структурними елементами та зовнішнім середовищем, ресурси досліджуваної системи тощо. Вочевидь, на відміну від існуючої практики, такий варіант опису є максимально змістовним рівнем кримінологічного пошуку щодо злочинності, а відтак – нагальним завданням кримінології. Зокрема, він надає можливість пояснювати закономірності саморозвитку злочинності на основі системних зв'язків.

У використанні системного підходу у моделюванні злочинності показові результати мають російські колеги. Відповідно до модульної теорії соціуму Д. О. Лі проаналізував соціум злочинців і змодельовав його структурні закономірності [17, с. 51–53]. Практичне прогнозування науковця щодо числа засуджених у Російській Федерації в 1996 р. мало похибку від фактичних даних лише на 1,6947 % [17, с. 159].

Як досягнення вітчизняних науковців маємо згадати роботу «Системний аналіз в кримінології» О. Є. Манохи [19]. На підставі системно-кримінологічного аналізу кількісно-якісних показників злочинності в Україні за

період 1972 – 1995 рр. автор змоделивав системні зв'язки між її структурними елементами, а також із зовнішнім середовищем – процесами суспільного життя, об'єктивними й суб'єктивними чинниками, запобіганням злочинності.

Щодо перспектив системного підходу у моделюванні криміногенних процесів маємо зазначити наступне. Оскільки кожна форма злочинності має свої особливості функціонування, діє у певному конкретному середовищі, то моделі доцільно використовувати передусім для аналізу окремих форм цього явища. І детально досліджувати, в якому середовищі вони виникають, що в них є об'єктом і засобами діяльності тощо.

З цим погоджується І. П. Рущенко у розроблені теорії моделювання криміногенних процесів [25, с. 46–48]. Як соціолог він вважає, що злочини є певною функцією соціальних структур, де кожна соціальна група, страата делегує своїх злочинців на більш-менш постійній основі. Таким чином, злочинність не існує сама по собі, вона породжується соціальним середовищем – підсистемами суспільства. Поліструктурність та багатомірність суспільних систем у сукупності з культурними та ментальними традиціями, правовими практиками породжує у кінцевому результаті те, що ми називаємо злочинністю. Генетично це явище складається з множини самостійних фрагментів або кластерів, що об'єднують види злочинів, породжених однотипним середовищем.

На думку вченого, при такому підході злочини певного роду пов'язуються з соціальними підсистемами чи фрагментами загальної соціальної структури. Це, в свою чергу, дозволяє будувати теорії та проводити емпіричні спостереження з метою функціонального пояснення певного виду злочинності. З огляду на це, І. П. Рущенко пропонує такий порядок кримінологічної аналітики з використанням системного методу.

1. Виділяється фрагмент соціальної структури суспільства, який має генетичні зв'язки з певним видом злочинності. Це може бути соціальна група, соціальний інститут, соціальна організація, галузі народного господарства або територіальні структури тощо. Попередня гіпотеза полягає в тому, що обраний фрагмент містить чинники, причини, умови злочинів, він, образно кажучи, рекрутує злочинців або обирає потенційні жертви.

Даний фрагмент має локалізовані норми моралі і права, традиції, звичаї з вирішальною роллю для ідентифікації злочинців і жертв.

2. Подальша інтерпретація подій здійснюється з використанням теорії соціального поля П'єра Бурдьє, що завоювала популярність у сучасній соціології [26]. Виділяється соціальний підпростір (соціальне поле), де розгортається злочин. Учасниками цієї драми є специфічні актори (від англ. actor) – злочинці, потерпілі, свідки, правоохоронці. Фрагмент соціальної структури задає і специфіку учасників. Між учасниками складаються специфічні відносини на тлі сукупності соціальних норм, покликаних регулювати поведінку суб'єктів. Центральним елементом соціального поля, його умовною тканиною є стійкі практики акторів, тобто певні види соціальної поведінки. І все це вимагає дослідження, інтерпретації, розуміння, що у результаті розкриє об'єктивну картину того, що відбувається.

3. На етапі дослідження кримінально-правового поля (так І. П. Рущенко вважає доречним називати той специфічний вид соціальних полів, де розгортається драма злочинів) доречним є використання системного методу. Системність подібних фрагментів дійсності не викликає сумніву. Тут виникають досить щільні взаємодії, гострі конфлікти, тимчасові союзи і симбіози. Існують певні типи специфічних соціальних відносин, які зв'язують злочинця, його жертву, поліцію, злочинців. Автор вважає доречним об'єднання однорідних елементів у підсистеми, виділення рівнів і побудову ієрархії, розгляд системостворюючих елементів, аналіз причин і чинників, які прямо і побічно впливають на мотиви поведінки.

На думку І. П. Рущенко, вказана методика дозволяє перевести аналітику кримінології в конкретне дослідницьке русло, де є зрозумілий об'єкт і перспективи виходу в практику після успішного теоретичного і емпіричного вивчення кримінально-правового поля як системи.

Вже зараз існують статистичні дані про взаємозв'язки злочинності з її факторами-ресурсами (детермінантами); про вплив на суспільство – наслідки («ціна» злочинності), про учасників (злочинців). Теоретично, цих даних достатньо для побудови функціональної моделі усєї злочинності. І це можна вважати подальшою перспективою системного підходу у вивченні злочинності у методологічному аспекті.

Щодо застосування напрацювань системного методу у сфері правоохоронної діяльності маємо зазначити наступне. Ми поділяємо твердження І. П. Рущенко, що так звані боротьба, профілактика, запобігання «разом і в цілому» – пусті декларації. Реально можна впливати на більш-менш однорідні кластери злочинності у рамках конкретних підсистем суспільства. І тут для наукового аналізу ситуації доцільний системний підхід з його методами аналізу елементів [25, с. 33].

На наш погляд, моделювання як результат застосування системного підходу у розумінні злочинності відкриває нові перспективи для правоохоронної діяльності. Тут модель допоможе імітувати і прогнозувати принципи внутрішньої організації й функціонування об'єкта дослідження. Тож моделювання злочинності має принципове значення передусім у практичному плані, оскільки дає можливість адекватно, системно й комплексно (а значить ефективно) впливати на криміногенні процеси в суспільстві відповідно до змодельованих процесів функціонування та розвитку [15, с. 15]. При тому Д. Ю. Узлов, О. М. Савченко найбільш значущим вважають підтвердження адаптуючої активності злочинності. Поглиблений аналіз цієї ознаки стане базою для створення принципово нових підходів до системної протидії злочинності в цілому і її окремих проявів [31, с. 11].

З указанного з усією очевидністю випливає, що системний підхід має суттєві перспективи у теоретичному, методологічному та практичному аспектах. І його використання має підняти кримінологічні пошуки, а також правоохоронну практику на новий рівень.

Список літератури: 1. Базярук І. М. Кримінологічна характеристика та запобігання контрабанді в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К. : 2013. – 20 с. 2. Батиргареева В. С. Рецидивна злочинність в Україні: соціально-правові та кримінологічні проблеми : монографія / В. С. Батиргареева. – Х. : Право, 2009. – 576 с. 3. Биленчук П. Д., Еркенов С. Е., Кофанов А. В. Транснаціональна преступность: состояние и трансформация : учеб. пособ. / П. Д. Биленчук, С. Е. Еркенов, А. В. Кофанов ; под ред. П. Д. Биленчука. – К. : Аттика, 1999. – 272 с. 4. Богданов А. А. Тектология. Всеобщая организационная наука / А. А. Богданов. – М. : Экономика, 1989. – 193 с. 5. Гегель В. Работы разных лет / под ред. А. В. Гулыги. – [В 2-х т. – Т. 2]. – М. : Мысль, 1971. – 630 с. 6. Голіна В. В. Злочинність і системний підхід / В. В. Голіна, Н. В. Сметаніна // Системний підхід у дослідженні злочинності : матер. наук. конф. (м. Харків, НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 21 червня 2013 р.). / за ред. В. В. Голіни, Ф. В. Ківви ; укладач В. Ф. Оболенцев. – Х. : вид. Кім В. С., 2013. – С. 28–38. 7. Головка І. В. Особливості системного підходу до визначення поняття «суспільство» / І. В. Головка // Системний підхід у дослідженні злочинності : матер. наук. конф. (м. Харків, НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 21 червня 2013 р.). / за ред. В. В. Голіни, Ф. В. Ківви ; укладач В. Ф. Оболенцев. – Х. : видавник Кім В. С., 2013. – С. 79–81. 8. Даньшин І. Н. Кримінологія (поняття, предмет, задачі і система кримінологічної науки) : учеб. пособ. / І. Н. Даньшин. – Х. : ХИВД, 1994. – 34 с. 9. Долгова А. І. Кримінологія : учебник / А. І. Долгова. – М. : Норма, 2001. – 272 с. 10. Дрёмін В. Н. Институционализация преступности и институциональная криминология: концептуальные подходы / В. Н. Дрёмін // Криминологія в Україні та протидія злочинності : зб. наук. ст. / за ред. М. П. Орзіха, В. М. Дрьоміна. – Одеса : Фенікс, 2008. – С. 56–68. 11. Дрёмін В. Н. Преступность как социальная практика: институциональная теория криминализации общества / В. Н. Дрёмін. – О. : Юрид. литер., 2009. – 550 с. 12. Зелинский А. Ф. Криминологія : учеб. пособ. / А. Ф. Зелинский. – Х. : Прапор, 1996. – 130 с. 13. Кант И. Трактаты и письма / И. Кант. – М. : Наука, 1980. – 709 с. 14. Кирнос А. Ю. Системний характер тіньової економіки // Системний підхід у дослідженні злочинності : матер. наук. конф. (м. Харків, НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 21 червня 2013 р.). / за ред. В. В. Голіни, Ф. В. Ківви ; укладач В. Ф. Оболенцев. – Х. : вид. Кім В. С., 2013. – С. 14–15. 15. Ківва Ф. В. Використання системного методу в науці: історія та сучасна практика // Системний підхід у дослідженні злочинності : матер. наук. конф. (м. Харків, НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 21 червня 2013 р.). / за ред. В. В. Голіни, Ф. В. Ківви ; укладач В. Ф. Оболенцев. – Х. : вид. Кім В. С., 2013. – С. 14–15. 16. Кузнецова Н. Ф. Проблемы криминологической детерминации : монография / Н. Ф. Кузнецова. – М. : Изд-во МГУ, 1984. – 208 с. 17. Ли Д. А. Преступность как социальное явление : монография / Д. А. Ли. – М. : Информ.-издат. агентство «Русский мир», 1997. – 176 с. 18. Лунеев В. В. Курс мировой и российской криминологии : учебник для магистров. – [В 2-х т. – Т. 1: Общ. ч.] / В. В. Лунеев. – М. : Юрайт, 2012. – 1003 с. 19. Маноха О. Є. Системний аналіз в криминології / О. Є. Маноха : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 1996. – 22 с. 20. Оболенцев В. Ф. Латентна злочинність: проблеми теорії та практики попередження / В. Ф. Оболенцев. – Х. : Видавець СПДФО Вапнярчук В. В., 2005. – 127 с. 21. Пирожков В. Ф. Кримінальна психологія / В. Ф. Пирожков. – М. : Ось-89, 2001. – 704 с. 22. Платон. Диалоги / пер. с древнегреч. ; сост. и ред. А. Ф. Лосев. – М. : Мысль, 1986. – 607 с. 23. Понятія советської криминології : методическое пособие. – М., 1985. – 100 с. 24. Попович В. М. Тіньова економіка як предмет економічної криминології / В. М. Попович. – К. : Правові джерела, 1998. – 448 с. 25. Рущенко І. П. Преступность или системный подход? // Системний підхід у дослідженні злочинності : матер. наук. конф. (м. Харків, НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 21 червня 2013 р.). / за ред. В. В. Голіни, Ф. В. Ківви ; уклад. В. Ф. Оболенцев. – Х. : вид. Кім В. С., 2013. – С. 28–38. 26. Рущенко І. П. Теорія соціального поля як засіб інтерпретації злочинності / І. П. Рущенко // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства : зб. наук. праць. – Х. : вид. центр Харків. держ. ун-ту ім. В. Н. Каразіна, 2001. – С. 172–178. 27. Сорока Н. К. Про системний підхід до вивчення злочинності / Н. К. Сорока, К. О. Сорока // Системний підхід у дослідженні злочинності : матер. наук. конф. (м. Харків, НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 21 червня 2013 р.). / за ред. В. В. Голіни, Ф. В. Ківви ; уклад.

В. Ф. Оболенцев. – Х. : вид. Кім В. С. , 2013. – С. 28–38. **28.** Тексты по истории социологии XIX-XX вв. : хрестоматия / под ред. Е. Л. Жукова. – М. : Наука, 1994. – 357 с. **29.** Туляков В. О. Виктимология (социальные та кримінологічні проблеми) / В. О. Туляков. – Одеса : Юрид. літ. , 2000. – 336 с. **30.** Туркевич І. К. До проблеми про місце кримінології в системі наук / І. К. Туркевич // Вісн. Акад. адвокатури України. – 2005. – Вип. 3. – С. 50–55. **31.** Узлов Д. Ю. Практична значущість для правоохоронних органів дослідження злочинності як системи / Д. Ю. Узлов , О. М. Савченко // Системний підхід у дослідженні злочинності : матер. наук. конф. (м. Харків, НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 21 червня 2013 р.). / за ред. В. В. Голіни , Ф. В. Ківви ; уклад. В. Ф. Оболенцев. – Х. : вид. Кім В. С., 2013. – С. 11-13. **32.** Фролова О. Г. Злочинність і система кримінальних покарань (соціальні, правові та кримінологічні проблеми й шляхи їх вирішення за допомогою логіко-математичних методів) : навч. посіб. / О. Г. Фролова. – К. : АртЕк, 1997. – 208 с. **33.** Шакун В. І. Онтологічний вимір у кримінології / В. І. Шакун // Право України. – 2010. – № 7. – С. 140–145.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ И ПРАКТИЧЕСКИЙ АСПЕКТЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СИСТЕМОГО МЕТОДА В ИЗУЧЕНИИ ПРЕСТУПНОСТИ

Оболенцев В. Ф.

В статье приведены сведения об истории и перспективах применения системотехники в криминологии. Раскрыты теоретический, методический и практический аспекты использования системного метода в изучении преступности. Обозначены базовые основы методики моделирования преступности.

Ключевые слова: криминология, преступность, системный метод, системотехника, моделирование преступности.

THEORETICAL, METHODOLOGICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF SYSTEMATIC METHOD IN THE STUDY OF CRIME

Obolentsev V. F.

The article presents information on the history and prospects of systems engineering in criminology. Disclosed the theoretical, methodological and practical aspects of using the system method in the study of crime. Marked with the basic fundamentals of the modeling methodology crime.

Key words: criminology, crime, systematic method, system engineering, modeling crime.

Надійшла до редколегії 03.11.2014 р.